JYX JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Salomaa, Elina

Title: Tarinankerrontaa sinivalkoisin silmälasein : jalkapallon MM-kisojen glokalisointi television ja Twitterin vuorovaikutuksessa

Year: 2017

Version: Published version

Copyright: © Salomaa & Kulttuurintutkimuksen seura, 2017.

Rights: In Copyright

Rights url: http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en

Please cite the original version:

Salomaa, E. (2017). Tarinankerrontaa sinivalkoisin silmälasein : jalkapallon MM-kisojen glokalisointi television ja Twitterin vuorovaikutuksessa. Kulttuurintutkimus, 34(4), 3-14.

Tarinankerrontaa sinivalkoisin silmälasein: jalkapallon MM-kisojen glokalisointi television ja Twitterin vuorovaikutuksessa

Elina Salomaa

Tässä artikkelissa tarkastellaan vuoden 2014 jalkapallon MM-kisojen mukauttamista suomalaiseen katsomiskokemukseen television ja Twitterin välisessä vuorovaikutuksessa.[1] Maailmanlaajuisesti seurattu mediatapahtuma nähdään tutkimuksessa transmediaalisen tarinankerronnan muotona, jossa suomalaismedia ja -yleisö merkityksellistävät globaalia televisiokuvaa yhdistelemällä siihen erilaisia kansallisia ja kulttuurisia resursseja.

Jalkapallo on globaali peli, jossa vallitsee omanlaisensa universaali kieli. Tähän kieleen liittyy erilaisia yhteisiä käytäntöjä, diskursseja ja normeja, jotka kiertävät mediassa maailmanlaajuisesti erityisesti jalkapallon MM-kisojen aikana. (Giulianotti & Robertson 2007, 167; Kytölä 2013, 17.) Globaalia televisiokuvaa välitetään kuitenkin kansallisten televisioyhtiöiden kautta, jolloin se asettuu rinnan paikallisten kontekstien kanssa. Tällaiseen globaalin ja paikallisen vuorovaikutukseen viitataan glokalisoimisen (Robertson 1995; Giulianotti & Robertson 2007) tai translokaalisuuden

(Couldry ym. 2010; Kytölä 2016; Leppänen ym. 2009) käsitteillä. Molempien käsitteiden avulla kuvataan, miten globaali ja paikallinen elävät rinnatusten muovaten jatkuvasti toisiaan (Kytölä 2015, 371). Erityisesti digitaalisten teknologioiden myötä globaalit ja paikalliset käytännöt sekoittuvat ja sulautuvat toisiinsa tavoilla, joissa globaalille ilmiölle haetaan kiinnityskohtia omasta paikallisesta ja kulttuurisesta kontekstista (Leppänen ym. 2009, 1080–1081; Giulianotti & Robertson 2007, 169).

Tutkin vuoden 2014 Brasiliassa järjestettyjen jalkapallon MM-kisojen glokalisoimista suomalaiseen television katsomiskokemukseen Ylen lähetysten ja lähetyksiin tviittaavan suomalaisyleisön välisessä vuorovaikutuksessa. Päivitän Dayanin ja Katzin (1992, 34, 83) klassikkoteoksen käsitystä mediatapahtumista yleisömassoja kokoavina festivaaleina, jotka pyrkivät tekemään kaukaisistakin tapahtumista katsojilleen merkityksellisiä järjestämällä niitä tarinallisiin muotteihin. Käytän mediatapahtuman rinnalla lähes synonyymista mediaspektaakkelin (Kellner 2003) käsitettä erityisesti kohdissa, joissa haluan painottaa medioitumisen prosessissa tuotettua tapahtuman dramatisointia ja jännitteiden syventämistä (ks. Kellner 2003, 2).

Suomalaiselle televisioyleisölle jalkapallon MM-kisat välittävä Yle luo lähetyksissään mediatapahtumalle kansallisen kehyksen ja glokalisoi sen erityisesti selostuksellaan suomalaiseen mediavirtaan (Kolamo 2014, 170). Tästä näkökulmasta suomalaisen yleisön voi nähdä katsovan tapahtumaa tietynlaisella ”putkikatseella” (Kolamo 2014, 203) – sinivalkoisten silmälasien läpi. Vaikka uudet mediat ovat osin pirstaloineet perinteisen mediatapahtuman kollektiivisesti koettua kansalaisuutta (Couldry ym. 2010), osoitan tutkimuksessa, että myös kansallisilla identiteeteillä on yhä paikkansa osana mediatapahtumia.

Siinä, missä Dayan ja Katz korostavat yleisön halua osallistua mediatapahtumaan katsomalla sitä yhdessä, ovat uudet teknologiat mahdollistaneet paitsi fyysisesti toisistaan kaukana olevien katsojien keräämisen yhteen, myös yleisön entistä näkyvämmän osallistumisen mediatekstiin (Vaccari ym. 2015). Nykypäivän suuriin mediatapahtumiin osallistutaan erityisesti Twitterin kautta livetviittaamalla kotisohvalta (Highfield ym. 2013, 316). Tällaista potentiaaliltaan interaktiivisen sosiaalisen median yhdistämistä perinteisesti yksisuuntaiseen televisiokatsomisprosessiin kutsutaan sosiaaliseksi televisioksi (Giglietto & Selva 2014). Perustoimintaperiaate sosiaalisessa televisiossa nojaa Twitterin hashtag-funktioon: käyttämällä tiettyä jaettua aihetunnistetta tviitissään yleisö voi olla vuorovaikutuksessa paitsi kanssakatsojien kanssa ja ilmaista suhtautumistaan televisiolähetykseen, myös saada tviittinsä hetkeksi televisioruudulle ja siten osaksi mediaspektaakkelia (Harrington 2013, 241–242). Yleisön mediatekstiin reagoivat tviitit tulevat näin osaksi mediarajat ylittävää narratiivia. Tutkimuskirjallisuudessa tällaista medioiden välisyyttä kutsutaan transmediaaliseksi tarinankerronnaksi (Jenkins 2006, 95–96). Käsite korostaa medioiden välisyyttä: tämän päivän tarinat eivät synny enää yhdellä media-alustalla, vaan ne rakentuvat ja kiertävät useassa mediassa.

Tutkimuksen lähtökohtana on, että televisio ja Twitter yhdessä glokalisoivat mediatapahtumaa osallistumalla sosiaalisen television transmediaaliseen tarinankerrontaan. Mediatapahtuman glokalisoimisessa on kysymys ensisijaisesti diskurssiprosessista, jossa globaali mediasisältö uudelleen upotetaan eli rekontekstualisoidaan paikalliseen kontekstiin (Androutsopoulos 2010, 205). Rekontekstualisoimisen kautta on siten mahdollista tarkastella sitä, miten jalkapallonarratiivi sulautetaan suomalaiskontekstiin jatkojalostamalla televisiolähetystä ja yhdistelemällä siihen erilaisia suomalaiskansallisia ja -kulttuurisia resursseja. Tämän tutkimuk-

sen tavoitteena on selvittää, millaisia tehtäviä kansallisten ja paikallisten elementtien mukaan tuomisella on transmediaalisen jalkapallonarratiivin rakentumisessa. Ennen aineistoanalyysin esittelyä pohjustan tutkimusasetelmaa avaamalla yksityiskohteisemmin transmediaalista tarinankerrontaa ja sen glokalisoimista sosiaalisessa televisiossa.

Transmediaalinen tarinankerronta ja rekontekstualisoiminen sosiaalisessa televisiossa

Dayan ja Katz (1992, 83) näkevät mediatapahtuman suuria yleisöjä keräävän voiman kumpuavan sen potentiaalista järjestää tapahtumia ymmärrettäväksi kokonaisuudeksi tarinankerronnan kautta. Medioituessaan urheilutapahtuma muuttuu tarinaksi, ja myös jalkapallon MM-kisojen voi nähdä rakentuvan kerronnallisista jaksoista (Barnfield 2013). Labovin (1997) kertomusrakenteelle tyypillisesti tapahtuma järjestyy erityisen jännitteen ympärille, joka kulminoituu käännekohtaan ja lopulta purkautuu tarinan loppuratkaisuun. Jalkapallo-ottelu itsessään tuottaa tietynlaisen jännityksen – ja lopulta myös ratkaisun – mutta television siihen liittämät kuvakulmat, asiantuntijoiden pohjustukset ja tilastoinnit, samoin kuin selostajan värikäs kerronta tarjoavat tarinalle kasvualustan ja juonellistavat sen eheäksi, helposti seurattavaksi kertomukseksi (ks. Barnfield 2013).

Jalkapallolähetystä on syytä tarkastella eri tasoisista kehyksistä koostuvana vuorovaikutuksena, jossa jalkapallo-ottelu osallistujineen (pelaajat, valmentajat, paikalla oleva yleisö), studio ja selostus sekä televisioyleisö operoivat eri kehyksillä (Chovanec 2015). Perinteisesti ensimmäisen kehyksen ”tarinamaailma” eli ottelutapahtumat on juonellistettu selostuksissa ja studiokeskusteluissa (Barnfield 2013), jolloin televisioyleisön rooliksi on jäänyt tuotetun mediatekstin suhteellisen passiivinen vastaanottaminen (Vaccari ym. 2015, 1042). Sosiaalisessa televisiossa yleisö voi kuitenkin osallistua Twitterin kautta reaaliaikaiseen tarinankerrontaan ja osoittaa siten aktiivisuuttaan mediatekstin tulkitsijana (Wood & Baughman 2012).

Sosiaalinen media tarjoaa yleisölle väylän tuottaa omia täydennyksiään tarinaan, ja yhdessä televisiolähetyksen kanssa ne muodostavat transmediaalisen tarinankerronnan muodon, jolle ominaista on narratiivin syntyminen ja leviäminen usealla media-alustalla rinnakkain (Jenkins 2006, 96). Gambarato ym. (2016, 1447) huomauttavat, että vaikka transmediaalinen tarinankerronta on saanut alkunsa fiktion kontekstissa, on se yhtä lailla hyödyllinen käsite kuvaamaan mediatapahtumien tarinallisia muotoja. Tästä näkökulmasta onkin erikoista, että vaikka livetviittaamista on tutkittu lukuisten mediatapahtumien yhteydessä politiikasta (Gigliatto & Silva 2014; Vaccari ym. 2015) Euroviisuihin (Highfield ym. 2013) ja Tour de Francesta (Highfield 2013) jalkapallon MM-kisoihin (Yu & Wang 2015), tapahtumien narratiivinen ulottuvuus on jäänyt vähäiselle huomiolle.

Sen sijaan fiktiivisten elokuvien ja sarjojen faniyhteisöjen käytäntöjä Twitterissä on tutkittu mediarajat ylittävänä tarinankerrontana (Klastrup & Tosca 2016; Jeewa & Wade 2015; Magee ym. 2013; Wood & Baughman 2012), joskaan varsinaista transmediaalisen tarinankerronnan käsitettä ei kaikissa tutkimuksissa käytetä. Huomio on tutkimuksissa kiinnittynyt erityisesti osallistumisen tapoihin, jotka muistuttavat fanifiktion ja roolipelaamisen muotoja. Tviittaajat nähdään kanssakirjoittajina, jotka voivat haluamallaan tavalla mukautua lähdetekstiin tai irrottautua siitä (Jeewa & Wade 2015, 236; Wood & Baughman 2012, 336).

Enimmillään 140 merkin[2] mittaiset tviitit harvoin kuitenkaan muodostavat labovilaisia ’isojen tarinoiden’ (De Fina & Georgakopoulou 2012, 121) kertomusrakenteita. Sosiaalisen median pirstaleisia tarinoita onkin kuvattu pientarinoiksi (*small stories*), jotka kuvaavat

meneillään olevaa tapahtumaa tai yhteistä kokemusta vain lyhyesti viittaamalla jaetun tarinan pääkohtiin. (De Fina & Georgakopoulou 2012, 116; Georgakopoulou 2007, 109.) Dayterin (2015, 22) mukaan livetviittaaminen olisikin syytä nähdä kasvavina tarinoina (*emergent stories*), jossa reaaliaikainen tviittien virta voivat muodostaa lopulta varsin eheän kertomuksen. Tällainen hetki hetkeltä rakentuva tarina on tyypillinen myös perinteiselle urheiluselostukselle, mutta siinä, missä television tai radion otteluselostusta määrittää sen hetkellisyys, muodostaa otteluiden livekommentointi verkossa pysyvämpiä kertomuksia (Jucker 2010).

Televisiolähetyksen "päälle" tviittaavan yleisön rooli on tarinankerronnassa kaksisuuntainen: yhtäältä se reagoi lähetyksen 'isoon narratiiviin', toisaalta se tuottaa itse livekommentteja hetki hetkeltä rakentuvaan tarinaan (ks. Chovanec 2015, 74). On huomattava, että myöskään Ylellä ei ole pääsyä tarinamaailman kehykselle, mutta välittäessään mediatekstin suomalaisyleisölle, se lisää tapahtuman päälle oman narratiivikerroksensa. Yleisö voi tulkita kuvaa ensisijaisesti selostuksen kautta, jolloin selostus ohjaa narratiivin tulkintaa. Toisaalta televisiosisällön kahtiajako visuaaliseen ja verbaaliseen kannustaa rinnastamaan kuvaa ja selostusta toisiinsa ja kiinnittämään huomiota niiden välisiin ristiriitaisuuksiin. (Chovanec 2015, 80.)

Tviittaajat osallistuvat tarinankerrontaan siten yhtäältä jatkojalostamalla televisiolähetyksen keskeiseksi nostamia elementtejä tai toisaalta muokkaamalla tarinaan uudenlaisia juonilinjoja ja tarinahahmoja. Bolter ja Grusin (1999) kutsuvat tällaista mediatekstin uudelleen muotoilua uuteen mediakontekstiin remediaatioksi. Kun livetviittaajat siirtävät medianarratiivin osia televisiosta Twitteriin, he remedioivat niitä audiovisuaalisesta muodosta 140 merkin pientarinoiksi. Laajemmin tekstin osien kierrättämiseen kontekstien välillä viitataan rekontekstualisoimisena (Bauman & Briggs 1990).

Bauman ja Briggs (1990, 73) käyttävät entekstualisoimista yläkäsitteenä kuvaamaan prosessia, jossa diskurssi tehdään siirrettäväksi tilanteisesta vuorovaikutuskontekstistaan. Dekontekstualisoiminen kuvaa tekstin irrottamista kontekstistaan ja rekontekstualisoiminen sen uudelleen sijoittamista uuteen kontekstiin (emt. 74–75; Leppänen ym. 2014, 7). Käsitteiden avulla on mahdollista tutkia, miten sosiaalisen television osallistujat glokalisoivat jalkapallospektaakkelia irrottamalla television sisällöllisiä, diskursiivisia ja kielellisiä elementtejä ja upottamalla ne uuteen kontekstiin yhdistelemällä niihin muita kulttuurisia resursseja. Rekontekstualisoiminen on luonteeltaan intertekstuaalista: uudelleen upotettu teksti pitää sisällään aina jälkiä lähdetekstistä, mutta se voi sisältää viittauksia myös muihin, tilanteen ulkopuolisiin, teksteihin. Tämän tutkimuksen aineisto onkin kauttaaltaan viittaavaa, sillä tekstit luovat intertekstuaalisia tai laajempia interdiskursiivisia suhteita paitsi lähdetekstiin, myös suomalaiskansalliseen sosiokulttuuriseen kontekstiin. (Ks. Linell 1998, 156.) Vaikka sisällöt säilyttävätkin jälkiä aiemmista konteksteistaan, siirtyessään uusiin puitteisiin ne muuttavat muotoaan, merkitystään ja tehtäväänsä kontekstissa (Androutsopoulos 2010, 206).

Aineisto ja menetelmät

Tutkimusaineistoni koostuu vuoden 2014 jalkapallon MM-kisojen Ylen televisiolähetyksistä ja niihin lähetetyistä yleisön Twitter-viesteistä, jotka on merkitty hashtagilla #ylemmfutis. Hashtag toimi kisojen ajan Ylen lähetysten virallisena tunnisteena, joka sitoutti tviittaavaa yleisöä osallistumaan tapahtumaan nimenomaan suomalaiskansallisesta näkökulmasta (ks. Highfield ym. 2013, 334). Hashtagin sisällyttäminen tviittiin mahdollisti paitsi katsojien keskinäisen vuorovaikutuksen, myös joidenkin

tviittien näkymisen televisioruudulla. Vaikka hashtagin kautta yleisön tviittien liittyminen reaaliaikaisesti lähetyksen vuorovaikutuskehykseen olisi periaatteessa ollut mahdollista, huomioitiin televisioruudulla pyörineet tviitit lähetyksessä vain harvoin, ja siten kehysten lomittuminen onkin aineistossa lähinnä näennäistä.

Keskityn tutkimuksessani kahden ottelun aikana lähetettyihin tviitteihin, jotka olen kerännyt Twitterin hakutyökalun avulla. Koska tarkoituksenani oli löytää juuri Ylen lähetyksen kautta tapahtumaa seuraavat katsojat, asetin avainsanahakuun #ylemmfutis.[3] Päivämäärähaulla rajasin aineiston ensimmäiseen välieräpäivään (8.7.2014) ja finaalipäivään (13.7.2014). Tviittien lisäksi aineistona on näiden kahden ottelun (Brasilia–Saksa, 1–7 ja Saksa–Argentiina, 1–0) televisiolähetykset selostuksineen ja studio-osuuksineen. Tarkasteltavanani on lisäksi 42 ottelun aikana televisioruudulla pyörineet tviitit.

Aineiston käsittely alkoi sisällönanalyysilla, jossa erittelin tviiteistä ja lähetyksistä tutkimuskysymyksen kannalta oleellisiksi osuudet, joiden tulkitsin sisältävän suomalaiskansallisesti kulttuurispesifiä materiaalia. Käytännössä tällainen materiaali näkyi aineistossa viittauksina suomalaisiin televisio-ohjelmiin, henkilöihin ja urheilutapahtumiin. Tällaisia oli esimerkiksi suomalaiseen urheiluun, viihteeseen ja kulttuuriin viittaaminen erilaisten henkilöiden, televisio-ohjelmien ja urheilutapahtumien kautta. Koska tutkimuksen fokus on tarinan, ja siten ensimmäisen vuorovaikutuskehyksen tasolla, jäivät esimerkiksi studiovieraiden ja selostajien arviointi sekä katsojien omien televisionkatsomispuitteiden esittely tutkimuksen ulkopuolelle, vaikka ne kiistatta omalta osaltaan glokalisoivatkin tapahtumaa. Taulukossa 1 on nähtävissä tviittien kokonaismäärät sekä lopullisen analyysin keskiöön erittelemäni suomalaiskansalliseen kulttuuriin viittaavien tviittien määrät.

Sisällönanalyysin ensimmäisen vaiheen jälkeen tarkastelin suomalaisuuteen viittavia elementtejä lähemmin siitä näkökulmasta, millaista tehtävää ne jalkapallonarratiivissa toimittavat. Toisin sanoen polttopiste paikantui niihin semioottisiin (kielellisiin ja multimodaalisiin) kulttuurisiin resursseihin, joiden kautta osallistujat reagoivat tapahtumiin ja merkityksellistävät hetki hetkeltä rakentuvaa jalkapallonarratiivia. Sosiaalisessa televisiossa medianarratiivin kuluttajan ja tuottajan roolien yhteen kietoutuminen (ks. Jenkins 2006) tarjoaa mahdollisuuden tarkastella niin tviittejä kuin Ylen lähetyksiäkin narratiivin vastaanottamisen näkökulmasta. Jalkapallonarratiivin vastaanottaminen ei juurikaan näyttäisi eroavan muiden tarinoiden vastaanotosta (ks. Brophy 2009), sillä aineiston perusteella yleisö suuntautuu aktiivisesti pohtimaan niin tarinan lopputulosta kuin yksittäisten tapahtumien syitä ja seurauksiakin. Seuraavassa luvussa tarkastelen aineistolöydöksiä narratiiviin reagoimisen käytäntöjen (Brophy 2009) mukaisesti.

Jalkapallonarratiivin kietominen suomalaiskehykseen

Medianarratiivin jatkojalostaminen on jatkuvaa reagoimista lähdetekstiin (ks. Brophy 2009, 96; Chovanec 2015, 74). Aineiston osallistujien tarinankerronnan

TAULUKKO 1. TUTKIMUSAINEISTON TVIITTIMÄÄRÄT.

Tviitit	Kokonaismäärä	Kansallinen tarinakehys
Bra–Ger	4830	256
Ger–Arg	4082	188
Tv	394	20
Yhteensä	**9306**	**464**

muotojen voidaankin nähdä vastaavan narratiiviin reagoimisen käytäntöjä, jotka Brophy (2009, 38) jakaa kolmeen yleiseen reaktioon: narratiivin vastaanottaja pyrkii ensinnäkin ratkomaan tarinamaailman ongelmia keräämällä todisteita, joiden perustella tarina päättyy kuulijalle mielekkääseen lopputulokseen. Toiseksi, vastaanottaja luo tarinalle vaihtoehtoisia juonilinjoja eli uudelleen juonellistaa tarinaa muuttamalla esimerkiksi tapahtuman kulkua tai tarinahahmojen suhteita toisenlaisiksi. Kolmas tapa vastaanottaa tarina on kertomuksen tai sen relevanssin arvioiminen ja arvottaminen. (Brophy 2009, 38.) On huomattava, että nämä reagoimisen käytännöt ovat usein päällekkäisiä ja kietoutuvat toisiinsa. Tapahtumaketjut liittyvät tavallisesti toisiinsa syy-seuraussuhteiden kautta, jolloin juoni ja kausaalisuus väistämättä nivoutuvat yhteen (Brophy 2009, 33, 45). Tarinankerronta voi lisäksi olla kauttaaltaan arvioivaa ja arvottavaa (Labov 1997). Nähdäkseni narratiiviin reagoimisen käytännöt havainnollistavat kuitenkin erityisellä tavalla aineiston suomalaisosallistujien tarinankerrontaa, joten esittelen seuraavaksi aineistoesimerkkejä kustakin kategoriasta.

ONGELMIEN RATKAISEMINEN

Sekä Ylellä että Twitterissä osallistujat ottavat aktiivisesti osaa erilaisten ongelmien ratkomiseen, syy-seuraussuhteiden etsimiseen ja tapahtumien selittämiseen. Yle hyödyntää glokalisoinnin keinonaan suomalaisia asiantuntijoita, jotka toimivat pelaajien ”tunteiden tulkkeina”, valmentajan äänenä tai muutoin kokemuksensa vuoksi pätevinä tapahtumien selittäjinä (Kolamo 2014, 190). Ylen asiantuntijoilla on usein taakkanaan kuitenkin institutionaalinen rooli, joka sitoo heidät etsimään selityksiä lähinnä pelin taktisista kuvioista. Twitterissä sen sijaan yleisöllä on vapaus kuvata tapahtuman henkilöitä ja olosuhteita millaisessa valossa tahansa ja siten mahdollisuus leikitellä mediatekstillä ja sen merkityksillä. (Freelon & Karpf 2015, 19.) Esimerkki 1 havainnollistaa, miten ongelmille haetaan ratkaisuja yllättävistäkin konteksteista.

Esimerkissä Brasilian murskatappioon haetaan selitys joukkueen shortseista, jotka muistuttavat väritykseltään Suomen jalkapallomaajoukkueen peliasua. Interdiskursiivinen viittaus suomalaiseen jalkapalloon nojaa kanssakatsojien jaettuun ymmärrykseen Suomen maajoukkueesta ”tappion ja epäonnistumisen symbolina”. #selitys sitoo viittauskohteet toisiinsa metatekstuaalisesti eksplikoiden samalla ilmauksen tehtävää tarinassa (Wickström 2014, 136). Toisin sanoen, tviittaajien välinen sosiokulttuurinen käsitys suomalaisesta jalkapallosta tunkeutuu narratiivin tulkintaan ja liitetään osaksi televisiovirtaa osoittamalla selvästi, kuinka ilmaus tulisi ymmärtää kontekstissaan (Gumperz 1992, 41–42). Esimerkissä 2 televisiokuvan tilanne siirretään Twitterissä uuteen kontekstiin hyödyntämällä suomalaisen populaarikulttuurin resursseja.

Tviitissä viitataan televisiokuvaan yhteiskatsojuutta implikoivan demonstratiivipronominin ”tän” avulla. Lähetyksen virallisen hashtagin #ylemmfutis tehtävänä on osoittaa, mihin läheisyyttä osoittava deiktinen elementti (”tän”) viittaa (Wickström 2014, 133) ja liittää siten tviitti osaksi transmediaalista jalkapallonarratiivia. Esimerkissä suomalaisesta sketsisarjasta etsitään konsteja, joilla Argentiina voisi nousta finaalissa tappioasemasta vielä voittoon. Jalkapallonarratiivia jalostetaan tuomalla siihen uusi, tarinan onnistumisen kannalta

Väärät sortsit! Brassit saaneet erehdyksessä Suomen maajoukkueen pöksyt. #selitys #ylemmfutis

ESIMERKKI 1. VÄÄRÄT SORTSIT.

merkittävä, henkilöhahmo, joka yhdistää kaksi kontekstia humoristisella tavalla toisiinsa. Tviitti luo fanifiktiolle tyypillisen vaihtoehtoisen maailman, jossa populaarikulttuurin elementtejä hyödynnetään faktan ja fiktion sekoittamiseen (Magee ym. 2015, 201). Intertekstuaalinen viittaus *Pulttibois*-sarjan hahmoon rakentaa kansallisen ja kulttuurisen sisäpiirin, jossa sarjan hokemalla leikittely kutsuu sketsin tuntevat ymmärtämään tviitin. Samalla se rajaa piirinsä ulkopuolelle ne vastaanottajat, joille sketsi ei ole tuttu. Twitterissä kiertävät sketsisarjojen hokemat muodostavat omanlaisensa ”kansanperinteen”, joka muodostaa yhteisen maaperän suomalaisille jalkapallokatsojille. (Ks. Vainikka 2016.) Samaan tapaan kuin Youtube herättää henkiin videoiden kautta audiovisuaalista kulttuuriperintöä (Turtiainen 2011, 6) voidaan tviittienkin nähdä nostattavan nostalgisia, kollektiivisia muistoja ryhmässä, joka osaa tulkita viestien merkityksiä.

ESIMERKKI 2. NYT TARVITAAN TÄTÄ MIESTÄ.

Uudelleen juonellistaminen

Aineistossa uudelleen juonellistamista tapahtuu erityisesti etsimällä ja kuvittelemalla tarinan tapahtumille vaihtoehtoisia juonilinjoja. Samaan tapaan kuin ongelmien ratkomiseen liittyvässä osallistumisessa myös juonellistaminen tapahtuu usein tuomalla narratiiviin kokonaan uusia suomalaishahmoja tai tekemällä sivuroolien suomalaisosallistujista tarinan päänäyttelijöitä. Lisäksi ominaista uudelleen juonellistamiselle on tapahtumapaikan muokkaaminen kuten esimerkissä 3:

> **Studioisäntä**: ois jopa SM-liigassa tullu pitkä pelikielto.
> **Twitter :** Jos Kramerin töötti olisi tapahtunut Veikkausliigassa, keskeyttäisi eduskunta kesäloman ja laatisi lakimuutoksen. #mmfutis #ylemmfutis

Esimerkissä samaa televisiokuvaa päähän kohdistuneesta iskusta tulkitaan kahdenlaisessa suomalaiskontekstissa. Ylen studioisäntä irrottaa iskun välittömästä tilannekontekstistaan ja siirtää sen suomalaiseen jääkiekkoliigaan

merkityksellistäen iskun siten suhteessa uuteen kontekstiinsa. Studioisännän käyttämä ”jopa” implikoi näiden kontekstien välistä suhdetta: vaikka jääkiekkoliigassa pelataan kovaa, tuomittaisiin tilanne sielläkin. Twitterissä tapahtuma sijoitettiin myös toisenlaiseen kontekstiin, jossa taklauksen arvioimisen sijaan kritiikki kiinnittyy pikemmin suomalaiseen poliittiseen eliittiin. Esimerkissä tapahtumapaikka siirtyy Brasiliasta Suomeen ja Veikkausliigaan, jolloin samalla myös tapahtuman moraaliset puitteet muuttuvat ”suomalaisemmiksi”. Rekontekstualisoimalla taklaus uusiin olosuhteisiin luodaan indeksinen suhde Veikkausliigan ja eduskunnan kautta Suomeen ja sen mukanaan kantamiin merkityksiin ja mielikuviin (ks. Blommaert 2010, 68). Suomi näyttäytyy esimerkissä holhousvaltioina, jossa mediatapahtuman luonne muuttuisi merkittävästi toisenlaiseksi. Tapahtumapaikkojen lisäksi tviittaajat laajentavat esimerkin 4 tapaan tapahtuman juonilinjoja täydentämällä televisionarratiivia ja jalostamalla juonta haluamaansa suuntaan:

> **Selostus**: Mitäs keinoja Luis Felipe Scolari, maailmanmestarivalmentaja vuodelta 2002, voi tässä vielä kääntää ja miettiä tauolla?
>
> **Twitter**: 0–5 siitä viis, elämä jatkuu, muistakaa raatteentie ja syväri... Läski-Salonen maaaaliiin!! #mmfutis #ylemmfutis #BRA #GER

Esimerkissä 4 tviittaaja osallistuu juonen kuljettamiseen lisäämällä siihen sitaatin *Kummeli*-sketsistä. Suora raportoitu puhe rakentaa tarinaan dialogin, jonka avulla tviittaaja esittää oman versionsa narratiivista (De Fina & Georgakopoulou 2012, 70). Samaa sketsipätkää kierrätettiin Twitterissä sekä välittömästi Saksan siirryttyä viiden maalin johtoon että ensimmäisen puoliajan lähestyessä loppuaan. Varsin epätavallinen pelitilanne muovattiin humoristisesti eheäksi narratiiviksi liittämällä kaksi toisiaan muistuttavaa tilannetta toisiinsa. Intertekstuaalisen viittaussuhteen tunteva yleisö tunnistaakin tviittaajan ikään kuin puhuvan Brasilian valmentajan äänellä, joka kaiuttaa sanomassaan Kummelista tutun jääkiekkovalmentajan sanoja. Urheilupuhetta parodioivan sketsin diskurssi tulee siten merkityksellisiksi uudessa kontekstissaan erityisesti ajoittamalla tviitti kohtaan, jossa se voidaan ymmärtää tarinahahmon puheenvuoroksi (Leppänen ym. 2009, 1095; Wood & Baughman 2012, 339). Uudelleen juonellistamisen lisäksi esimerkissä on nähtävissä aineistolle tyypillinen karnevalisointi, jota käsittelen tarkemmin seuraavassa alaluvussa.

Arviointi ja arvottaminen myötäelämisenä ja karnevalisointina

De Finan ja Georgakopouloun (2012, 93) mukaan narratiivin yleisöllä on tapana osoittaa ymmärrystään tarinasta naurun ja empatian kautta, mikä on aineiston perusteella yleistä myös jalkapallon MM-kisojen kontekstissa. Television tunnekuvia ja -selostusta jatkojalostamalla suomalainen yleisö tarttui television välittämiin kansallistunteisiin. Esimerkissä 5 näkyy, miten yleisö kiinnittyy lähetyksen tunnekohtauksiin ja hakee niihin vertailukohtia aktivoimalla samanlaisia tunnekokemuksia omasta sosiokulttuurisesta historiasta.

Esimerkikssä 5a Televisio kahlitsi murtuneita brasilialaiskannattajia lähikuviin Brasilian kärsiessä sen historian suurinta tappiota välierässä Saksaa vastaan. Selostuksessa nämä tunteet tarinallistettiin luomalla draaman kaari, jossa brasilialaisten odotettu kansanjuhla vaihtuikin maansuruun. Livetviittaava yleisö (esimerkki 5b) puolestaan kietoi transmediaalisen tarinan paitsi henkilökohtaiseen myös erityisesti kulttuurisesti ja sosiaalisesti jaettuun historiaansa (Klastrup & Tosca 2016, 115). Kansakunnan kesken jaettuihin mediatapahtumiin liittyvät suuret tunteet (Turtiainen 2011, 9) toimivat lähdemateriaalina, jonka kautta myös suomalaiset jalkapal-

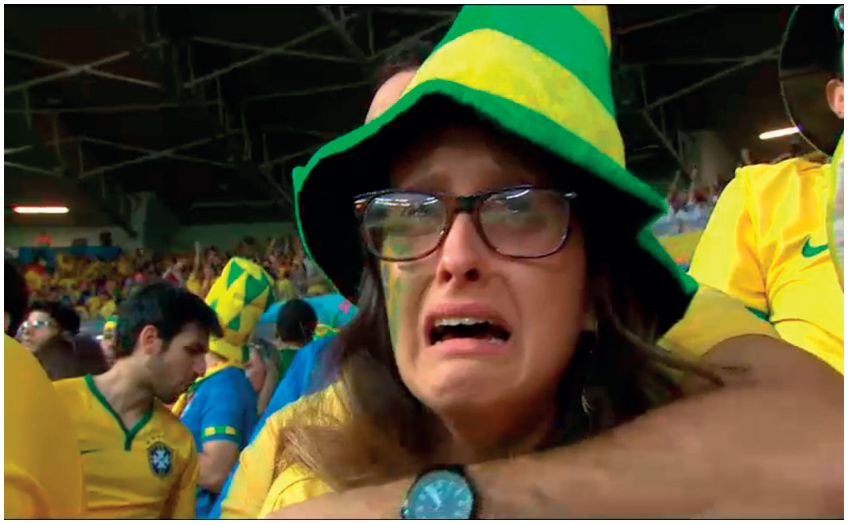

ESIMERKKI 5 A. TUNNEKUVA TELEVISIOSSA. SELOSTUS: JA TÄSSÄ ON VAIKUTUS BRASILIALAISKANNATTAJIIN! ---TÄSTÄ PITI TULLA KANSANJUHLAA BRASILIALAISILLE MUT TAITAA TULLA MAANSURU.

lokatsojat pystyivät myötäelämään brasilialaisten tunteita. Esimerkissä 5b #lätkä avaa tviitin merkitystä niille, jotka eivät välittömästi tunnista samankaltaisuuksia Brasilian tappion ja Suomen jääkiekkomaajoukkueen tappioiden välillä (Wickström 2014, 138).

Tviitti ei kuitenkaan osoita suoraan tiettyä kollektiivisesti jaettua tunnekohtausta, johon kanssatviittaajat voisivat kiinnittyä. Siinä, missä esimerkissi hashtagit #mm2003 ja #Sundin ohjaavat vastaanottajaa vertaamaan tapahtumaa suoremmin tiettyihin aikapaikkaisiin tilanteisiin, toimii #lätkä yleisemmän tason kontekstivihjeenä, tietynlaisena hienovaraisena merkkinä jaetusta sosiokulttuurisesta tiedosta (Gumperz 1992, 24). Samaan tapaan sekä Ylellä että Twitterissä käytetään Suomi–Ruotsi-vastakkainasettelua tietynlaisena kansallisena kiintopisteenä, jonka odotetaan avaavan tulkitsijoissa kansakunnan kesken jaettuja kertomuksia (Georgakopoulou 2007). Esimerkin inklusiivinen me suomalaiset sekä aineistolle yleiset 'tulee mieleen' -rakenteet kehystävät usein nostalgisia esityksiä. Näillä on tarinankerronnassa usein ryhmää rakentava tehtävä, sillä ne pyrkivät herättelemään yhteisiä tunnekokemuksia kanssatviittaajissa.

Myötäelämisen lisäksi narratiivin arvioiminen ja arvottaminen näkyy aineistossa myös tietynlaisena parodisena leikkinä, jota nimitän karnevalisoinniksi. Tviittaavan suomalaisyleisön osallistuminen voidaan nähdä siten Bahtinin (1995/1965) karnevaalikäsityksen mukaisesti kansanjuhlana, jossa vallitsevia maailmanjärjestyksiä käännetään ylösalaisin ja leikitellään pilkallisesti niiden hierarkioilla. Livetviittaajat karnevalisoivat televisiokuvan jalkapallonarratiivia rinnastamalla keskenään ristiriitaisia asioita, joilla kuitenkin on suomalaiskontekstissa jonkinlainen yhteinen kiinnepiste. Esimerkissä 6 karnevalisointi kääntää virallisen jalkapallomaailman suhteita nurinkuriseksi asettamalla

#ylemmfutis Me suomalaiset tiedämme miltä brasseista tuntuu. #lätkä

ESIMERKKI 5B. MYÖTÄELÄMISTÄ.

ESIMERKKI 6. KARNEVALISOINTIA.

nykykuntoisen Timo Jutilan rinnatusten maailman parhaiden jalkapalloilijoiden kanssa.

Tviitti kiersi meemille tyypilliseen tapaan (ks. Vainikka 2016) sosiaalisessa mediassa tiuhaan jalkapallon MM-kisojen aikana. Vaikka se kehystettiin tviitistä toiseen eri tavoin, pysyi itse meemin muoto muuttumattoman. Tällä finaalin jälkeen tviitatulla kuvalla on kuitenkin erityinen merkitys nimenomaan karnevalisoinnin näkökulmasta: nostamalla entinen suomalaiskiekkoilija valtaistuimelle MM-kisojen juhlituimmaksi sankariksi meemi kohdistaa karnevalistisen naurunsa erityisesti finaalin hävinneeseen Argentiinan Lionel Messiin. Esimerkissä vuoden 1995 jääkiekon maailmanmestari sekoittuu muihin myöhempiin Jutin mediakuviin ja -merkityksiin. Kohottamalla keskiöön pelivuosien Jutilan sijaan nimenomaan keski-ikäisen Jutilan meemi kaiuttaakin samalla merkityksiä entisen jääkiekkoilijan uran jälkeisistä, erityisesti (g)rillaamiseen liittyvistä, mediaesiintymisistä. Karnevalisointi tapahtuu rinnastamalla virallinen ja globaali epäviralliseen ja paikalliseen. Suomi esitetään usein Twitterin karnevalistisissa esityksissä vastakohtana menestykselle, tahdikkuudelle ja tyylikkyydelle.

Suomalaista jalkapallonarratiivia rakentamassa

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, millaisia tehtäviä suomalaisuuden mukaan tuomisella on transmediaalisen jalkapallonarratiivin rakentumisessa. Tulokset osoittavat, että tapahtuman glokalisointi ei jää enää pelkästään kansallisen televisiolähetyksen harteille, vaan tviittaava suomalaisyleisö osallistuu siihen jatkojalostamalla ja muokkaamalla televisiosisältöjä. Televisiolähetys selostuksineen tarjoaa katseen suunnan tekemällä toisista tapahtuman elementeistä merkityksellisiä ja jättäen toiset huomiotta. Tviittaajat rekontekstualisoivat näitä elementtejä sosiokulttuuristen resurssien avulla mukauttamalla siten globaalia mediavirtaa omiin kansallisiin, kielellisiin ja kulttuurisiin konteksteihin sopivaksi. Rekontekstualisoinnin kautta niin Ylen studio kuin yleisökin osallistuvat tarinankerrontaan rakenta-

malla siihen ”suomalaiskerroksen”, jonka avulla jalkapallonarratiivin ongelmille haetaan ratkaisuja, muotoillaan uusia juonilinjoja sekä myötäeletään tunteissa ja karnevalisoidaan tapahtumia.

Vaikka tutkimuksen kohteena oli ei-fiktiivinen mediatapahtuma, näyttää livetviittaamiseen liittyvän paljon samankaltaisia käytäntöjä kuin fanifiktion tuottamiseen. Etenkin lähdetekstillä leikittely yhdistelemällä siihen erilaisia populaarikulttuurin resursseja näyttääkin liittyvän yleisemmin sosiaalisen median käytäntöihin erityisesti jalkapallon MM-kisojen kaltaisen mediaspektaakkelien yhteydessä (ks. myös Highfield 2013). Faktan ja fiktion sekoittamisen voikin nähdä liittyvän pikemmin mediaan kuin lähdetekstin sisältöön.

Vaikka nykypäivän globaalit mediatapahtumat tuotetaan usealla mediaalustalla ja niiden pirstaleisuus mahdollistaa yleisön kiinnittymisen kansallisuutta moninaisempiin identiteetteihin (Couldry ym. 2010), on suomalaisuus tutkimuksen perusteella yhä tärkeä identifioitumisen kohde ja väline. Tutkimukseni osoittaakin, että vaikka suomalaiskatsojat haluavat olla osa globaalia yleisöä, he kiinnittyvät mediatekstiin kansallisten ja kulttuuristen merkitysten kautta. Rekontekstualisoimalla televisiolähetyksen sisältöä yleisö osoittaa kykynsä osallistua mediatapahtumaan ”glokaalisti hyväksyttävällä tavalla”. Toisin sanoen he osoittavat ymmärrystään globaalin pelin säännöistä ja osallistumisen konventioista linkittämällä pelitilanteisiin oikea-aikaisesti kulttuurisesti relevanttia materiaalia. Tällä tavoin he käyttävät suomalaisuutta välineenä liittyä osaksi laajempia globaaleja jalkapallokatsojuuden identiteettejä. Toisaalta näiden sosiokulttuuristen resurssien hyödyntäminen osoittaa tarpeen tuottaa suomalaista sisäpiiriä, jossa jaetut kansalliset kertomukset toimivat lähdemateriaalina yhä uusille tarinoille, vitseille ja tunteille.

Mediatapahtuman leviäminen usealle alustalle ei tarkoita väistämättä sen sisällöllistä pirstaloitumista. Osallistumalla tarinankerrontaan tviittaajat tuovat tapahtumaan lukuisia erilaisia näkökulmia ja sävyjä värittäen ottelutapahtumia. Mukauttamalla tviittinsä televisiovirtaan yleisö kuitenkin osoittaa kulkevansa ”television rytmissä”. Tästä näkökulmasta television rooli ensisijaisena mediana erityisesti medioituneen urheilutapahtuman kokemisessa on edelleen vahva (Hutchins & Sanderson 2017).

VIITTEET

[1] Kiitän käsikirjoitukseni kommentoimisesta Kulttuurintutkimuksen nimettömiä arvioijia.

[2] Twitter nosti merkkimäärärajoituksen 140 merkistä 280 merkkiin vuonna 2017.

[3] On huomattava, että hashtag #ylemmfutis ei välttämättä takaa, että tviittaaja olisi todellisuudessa katsonut lähetystä. Hashtagilla tviitattiinkin myös muissa tilanteissa. Tällaisissa tapaukset osoittivat tviittaajan halun liittyä #ylemmfutis-yhteisöön, mutta tviiteillä ei ole juurikaan tehtävää tarinankerronnassa.

LÄHTEET

Androutsopoulos, Jannis (2010) Localizing the Global on the Participatory Web. Teoksessa Nikolas Coupland (toim.) *The Handbook of Language and Globalization*. Singapore: Wiley-Blackwell, 203–231.

Bahtin, Mihail (1995/1965) *François Rabelais. Keskiajan ja renessanssin nauru*. Suom. Paula Nieminen ja Tapani Laine. Helsinki: Taifuuni.

Bauman, Richard & Briggs, Charles (1990) *Poetics and Performances as Critical Perspectives on Language and Social Life*. Annual Review of Anthropology 19, 59–88.

Barnfield, Andrew (2013) Soccer, Broadcasting, and Narrative: On Televising a Live Soccer Match. *Communication & Sport* 1:4, 326–341.

Blommaert, Jan (2010) *The Sociolinguistics of Globalization*. Cambridge: Cambridge University Press.

Bolter, Jay & Grusin, Richard (1999) *Remediation. Understanding New Media*. Cambridge: The MIT Press.

Brophy, Peter (2009) *Narrative-based Practice*. Farnham: Ashgate.

Chovanec, Jan (2015) Participant roles and embedded interactions in online sports broadcasts. Teoksessa Marta Dynel & Jan Chovanec (toim.) *Participation in Public and Social Media Interactions*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 67–95.

Couldry, Nick, Hepp, Andreas & Krotz, Friedrich (toim.) (2010) *Media Events in a Global Age*. Lontoo: Routledge.

Dayan, Daniel & Katz, Elihu (1992) *Media events. The Live Broadcasting of History*. Cambridge: Harvard University Press.

Dayter, Daria (2015) Small stories and extended narratives on Twitter. *Discourse, Context and Media* 10, 19–26.

De Fina, Anna & Georgakopoulou, Alexandra (2012) *Analyzing Narrative. Discourse and Sociolinguistic Perspectives*. Cambridge: Cambridge University Press.

Freelon, Deen & Karpf, David (2015) Of Big Birds and Bayonets: Hybrid Twitter Interactivity in the 2012 Presidential Debates. *Information, Communication & Society* 18:4, 390–406.

Gambarato, Renira, Alzamora, Geane & Tárcia, Lorena (2016) Russian News Coverage of the Sochi Winter Olympic Games: A Transmedia Analysis. *International Journal of Communication* 10, 1446–1469.

Georgakopoulou, Alexandra (2007) *Small Stories, Interaction and Identities*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.

Giglietto, Fabio & Selva, Donatella (2014) Second screen and participation: A content analysis on a full season dataset of tweets. *Journal of Communication*. 64:2, 260–277.

Giulianotti, Richard & Robertson, Roland (2007) Recovering the social: globalization, football and transnationalism. *Global Networks* 7:2, 166–186.

Gumperz, John (1992) Contextualization Revisited. Teoksessa Peter Auer & Aldo di Lazio (toim.) *The Contextualization of Language*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 39–53.

Harrington, Stephen (2013) Tweeting about the Telly. Live TV, audiences, and social media. Teoksessa Katrin Weller, Axel Bruns, Jean Burgess, Merja Mahrt & Cornelius Puschmann (toim.) *Twitter and Society*. New York: Peter Lang, 237–248.

Highfield, Tim (2013) Following the yellow jersey. Tweeting the Tour de France. Teoksessa Katrin Weller, Axel Bruns, Jean Burgess, Merja Mahrt & Cornelius Puschmann (toim.) *Twitter and Society*. New York: Peter Lang, 249–262.

Highfield, Tim, Harrington, Stephen & Bruns, Axel (2013) Twitter as a technology for audiencing and fandom. The #Eurovision phenomenon. *Information, Communication & Society.* 16:3, 315–339.

Hutchins, Brett & Sanderson, Jimmy (2017) The primacy of sport television: Olympic media, social networking services, and multi-screen viewing during Rio 2016 games. *Media International Australia*, 1–12.

Jeewa, Zakia & Wade, Jean-Philippe (2015) Playing with Identity: Fan Role Playing on Twitter. *Alternation* 22:2, 216–240.

Jenkins, Henry (2006) *Convergence Culture. Where Old and New Media Collide*. New York: New York University Press.

Jucker, Andreas (2010) "Audacious, brilliant!! What a strike!" Live text commentaries on the Internet as real-time narratives. Teoksessa Christian Hoffmann (toim.) *Narrative Revisited: Telling a Story in the Age of New Media*. Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 57–77.

Kellner, Douglas (2003) *Media Spectacle*. Lontoo: Routledge.

Klastrup, Lisbeth & Tosca, Susanna (2016) The networked reception of transmedial universes. An experience-centered approach. *MedieKultur* 32:60, 107–122.

Kolamo, Sami (2014) *Fifan valtapeli. Etelä-Afrikan jalkapallon MM-kisat 2010 keskitettynä mediaspektaakkelina*. Jyväskylä: Nykykulttuuri.

Kytölä, Samu (2013) *Multilingual language use and metapragmatic reflexivity in Finnish online football forums. A study in the sociolinguistics of globalization*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Kytölä, Samu (2016) Translocality. Teoksessa Alexandra Georgakopoulou & Tereza Spilioti (toim.) *The Routledge Handbook of Language and Digital Communication*. Abingdon: Routledge, 371–388.

Labov, William (1997) Some Further Steps in Narrative Analysis. *The Journal of Narrative and Life History* 7: 1–4, 395–415.

Leppänen, Sirpa, Pitkänen-Huhta, Anne, Piirainen-Marsh, Arja, Nikula, Tarja & Peuronen, Saija (2009) Young People's Translocal New Media Uses: A Multiperspective Analysis of Language Choice And Heteroglossia. *Journal of Computer-Mediated Communication* 14, 1080–1107.

Leppänen, Sirpa, Kytölä, Samu, Jousmäki, Henna, Peuronen, Saija & Westinen, Elina (2014) Entextualization and resemiotization as resources for (dis)identification in social media. Teoksessa Philip Seargeant & Caroline Tagg (toim.) *The Language of Social Media. Identity and Community on the Internet*. Palgrave Macmillan, 112–136.

Linell, Per (1998) *Approaching Dialogue. Talk, interaction and contexts in dialogical perspectives*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.

Magee, Rachel, Sebastian, Melinda, Novak, Alison, Mascaro, Christopher, Black, Alan & Goggins, Sean (2013) *#Twitterplay: a Case Study of Fan Roleplaying Online*. CSCW'13 Companion.

Robertson, Roland (1995) Glocalization: Time–Space and Homogeneity–Heterogeneity. Teoksessa Mike Featherstone, Scott Lash & Roland Robertson (toim.) *Global Modernities*. Lontoo: Sage Publications, 25–44.

Turtiainen, Riikka (2011) *YouTube käyttäjälähtöisen mediaurheilun areenana*. Wider Screen 1–2, 1–23.

Vaccari, Cristian, Chadwick, Andrew & O'Loughlin, Ben (2015) Dual Screening the Political: Media Events, Social Media, and Citizen Engagement. *Journal of Communication* 65:6, 1041–1061.

Vainikka, Eliisa (2016) Avaimia nettimeemien tulkintaan. Meemit transnationaalina mediailmiönä. *Lähikuva* 29:3, 60–77.

Wickström, Peter (2014) #srynotfunny: Communicative Functions of Hashtags on Twitter. *SKY Journal of Linguistics* 27, 127–152.

Wood, Megan & Linda Baughman (2012) Glee Fandom and Twitter: Something New, or More of the Same Old Thing? *Communication Studies* 63:3, 328–344.

Yu, Yang & Wang, Xiao (2015) World Cup 2014 in the Twitter world: A big data analysis of sentiments in U.S. sports fan's tweets. *Computers in Human Behavior* 48, 392–400.

FM **Elina Salomaa** on väitöskirjatutkija Jyväskylän yliopiston kieli- ja viestintätieteiden laitoksella.